2. İman ve Amel Arasındaki İlişki

Amel; iradeye dayalı iş, davranış ve eylem demektir. Esasen tasdik ve ikrar da birer ameldir. Ancak amel deyince daha çok kalp ve dil dışında kalan organların ameli anlaşılmaktadır. Bu durumda iman ile amel birbirinden ayrı şeyler olmasına, amel imanın bir parçası olmamasına rağmen, her ikisi arasında çok sıkı bir bağ ve ilişki bulunmaktadır.

Amel imanın ayrılmaz parçası değildir: Ehlisünnet âlimlerine göre amel, imanın parçası, rüknü ve olmazsa olmaz rüknü değildir. Bu sebeple bütün dinî esasları kalpten benimsemiş fakat çeşitli sebeplerle buyrukları yerine getirmemiş veya yasakları çiğnemiş olan kimse işlediği günahı helal saymadığı müddetçe mümin sayılır. Çünkü:

1. Kur'an-ı Kerim'de **"iman edenler ve salih amel işleyenler"** ifadesinin geçtiği pek çok ayet vardır.[16] Bu ayetlerde "iman edenler" ile "salih amel işleyenler" ayrı ayrı zikredilmiştir. Eğer amel imanın bir parçası olsaydı, "iman edenler" denilince ayrıca "salih amel işleyenler" demeye gerek kalmazdı. Çünkü bir şeyin bütünü ifade edildiğinde, bütünle birlikte onun parçalarının da tek tek sayılması gerekmez. Her amelin herkese farz olmayışı, yolculukta namazın kısaltılması, orucun kazaya bırakılabilmesi de amelin imandan ayrı bir unsur olduğunun delilleri arasında zikredilir.

T TARTIŞALIM

"Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip salih amel işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır."

(Asr suresi, 1-3. ayetler.)

Yukarıdaki sureyi iman amel ilişkisi açısından tartışınız.

N NOT EDELİM

"İşte onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden, bu yüzden amelleri boşa giden kimselerdir ki biz onlar için kıyamet gününde tartıya gerek duymayacağız."

(Kehf suresi, 105. ayet.)

13. Tevbe suresi, 124. ayet.
14. Fetih suresi, 4. ayet.
15. Enfal suresi, 2. ayet.
16. bk. Bakara suresi, 277. ayet; Yunus Suresi, 9. ayet; Hud suresi, 23. ayet.

2. Bazı ayetlerde iman, amel için bir ön şart olarak konmuş, iman olmadan amelin geçerli olmayacağı bildirilmiştir. Örneğin **"Rablerini inkâr edenlerin durumu şudur: Onların salih amelleri, fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer. (Dünyada) kazandıkları hiçbir şeyin (ahirette) yararını görmezler. İşte asıl kayıp, asıl sapıklık budur."**[17] ayetinde verilen örnekle iyi işlerin, iman olmadıkça Allah (cc) katında değer kazanamayacağı bildirilmiştir. **"Her kim mümin olarak salih amel işlerse artık o ne zulümden ne de hakkının çiğnenmesinden korkar."**[18] ayetinde de görüldüğü üzere eğer iman ile amel aynı şey olsaydı, o zaman ayrı ayrı zikredilmezdi.

İman amel ilişkisi bağlamında büyük günah: Bazı ayetlerde büyük günahın imanla birlikte bulunabileceği ifade edilmiştir. Örneğin **"Eğer müminlerden iki grup bir birleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin ..."**[19] ayetinde adam öldürerek büyük günah işlemiş kişilerden "müminler" diye söz edilmiştir. Eğer amel imanın parçası olsaydı, bu kişiler "mümin" olarak anılmazlardı.

B BİLGİ KUTUSU

Ayet ve hadislerde büyük günah olduğu belirtilen, işleyenleri hakkında tehdit ifadeleri kullanılan veya dünya ya da ahiretteki ceza hükümleri gösterilen fiiller ile ayet ve hadislerde açıkça belirtilmediği hâlde aynı kötülükleri içeren benzer davranışlara büyük günah (kebîre) denir.

Kur'an-ı Kerim'de büyük günahlara ilişkin farklı ayetlerde beyanlar bulunduğu gibi ayetlerde bunların bazıları bir arada zikredilmiştir Örneğin Enam suresi 151-153. ayetlerde şu şekilde geçmektedir: **"Ey Muhammed!) De ki: Gelin, Rabb'inizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya iyi davranın. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız. (Zina ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça, Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin. İşte size Allah bunu emretti ki aklınızı kullanasınız. Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın. Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız. (Birisi hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa âdil olun. Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte bunları Allah size öğüt alasınız diye emretti. İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti.".**

Büyük günahların neler olduğu konusunda hadislerde de çeşitli bilgiler vardır. Peygamberimiz (sav) bir hadisinde "*Size büyük günahların en büyüklerinden haber vereyim mi? Onlar, Allah'a ortak koşmak, ana-babaya itaatsizlik ve yalancı şahitliktir.*" (Buhari, Edeb, 6; Müslim, İman, 38; Tirmizi, Tefsir, 5.) buyurmuştur. Bir başka hadislerinde "*Mahveden/helak eden yedi günahtan sakınınız. Onlar, Allah'a ortak koşmak (şirk), sihir yapmak, haksız yere Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, yetim malı yemek, faiz yemek, savaş meydanından kaçmak ve bir şeyden habersiz namuslu mümin kadınlara zina iftirasında bulunmaktır.*" (Buhari, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 38; Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10.) diyerek büyük günahların yedi tanesini zikretmiştir. Bir başka hadiste büyük günahların sayısı dokuz olarak belirtilmiş, ana-babaya itaatsizlik ve Mescid-i Haram'da günah işlemek de bunlara eklenmiştir (Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10).

17. İbrahim suresi, 18. ayet.
18. Taha suresi, 112. ayet.
19. Hucurat suresi, 9. ayet.

Peygamber Efendimiz döneminden itibaren Ehlisünnet âlimleri, kalbinde imanı bulunduğu ve bunu diliyle söylediği hâlde dinin emrettiği amelleri işlemeyen veya bazı yasakları çiğneyen kimseleri – yaptıklarını helal ve meşru görmedikleri sürece – mümin saymışlar, Müslüman'a mahsus haklardan istifade ederek hayat sürmelerine karşı çıkmamışlardır. Bu kimselerin günahkâr "mümin" oldukları konusunda fikir birliği (icma) etmişlerdir.

B BİLGİ KUTUSU

Kalbinde iman bulunup inancını diliyle söyleyen fakat çeşitli sebeplerle ameli terk eden, şirk dışındaki büyük günahlardan birini işleyen kimse işlediği günahı helal saymıyorsa mümindir; kâfir değildir. Fakat büyük günah işlediği için ceza görecektir. Ancak bu kimse için tövbe kapısı açıktır. Yüce Allah böyle bir kimseyi ahirette dilerse affeder, dilerse affetmez, cezalandırır.

Amelin Gerekliliği ve İmanla Olan İlgisi

İman ile amel birbirlerinden farklı olmakla birlikte, âdeta etle tırnak, ruh ile bedenin birbiriyle irtibatı gibi bağlantılıdırlar. Çeşitli sebeplerle ibadet ve ahlaki davranışlardan birisini yerine getirmeme ya da haram olan bir fiili yapma sebebiyle amelde kusur, mümini dinden çıkarmaz. Ancak imanını olgunlaştırmak imanı üstün bir dereceye yükseltmek ve böyle iman sahiplerine Allah'ın (cc) vaat ettiği nimetlere kavuşmak için ibadet ve amel gereklidir.

Görsel 2.3: İman edip salih amel işleyenlere Kur'an-ı Kerim'de çeşitli müjdeler olduğu bildirilmiştir.

İman ile amel arasında iki yönlü bir ilişkiden söz edilebilir. İmanın amele etkisi bakımından düşünüldüğünde gerçek bir imanın, kişiyi doğru amelde bulunmaya sevk etmemesi mümkün değildir. Kalpte gizli kalmış fakat kişinin davranışları üzerinde etkisi görülmeyen, hayata yansımamış bir imanın ne kadar sağlıklı bir iman olduğu şüphelidir. Böyle bir iman, meyvesiz ağaca benzer.

Amelin imana bakan yönü açısından düşünüldüğünde ise kalpte bulunan imanın varlığını devam ettirmesi, sağlamlaşması, gücünü arttırması ve çevreye yansıması için de ibadet, amel ve ahlakın gerekli olduğu aşikârdır.. İnsan sadece inançla yetinir, Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirmez ve yasaklarını çiğnerse Allah'a (cc) olan bağlılığı yavaş yavaş zayıflar; en sonunda yok olma noktasına gelir. Bu sebeple ibadet, amel ve ahlak hem imanı korur ve kuvvetlendirir hem de mümini iki dünyada da mutlu kılar.

Bir kişi, namaz, oruç gibi ibadetlerin farz olduğunu; içki içme, adam öldürme gibi yasaklanan fiillerin haram olduğunu kesinlikle kabul ettiği hâlde farzları yerine getirmez, yasaklardan kaçınmazsa imandan çıkmaz ama imanının olgunluğunu yitirmiş ve onu tehlikeye düşürmüş olur. Yaprakları, dalları ve budakları yok edilen bir ağaç, yine ağaçtır ama bu hâliyle her an kuruma tehlikesiyle karşı karşıyadır. İşte amelsiz imanın durumu da buna benzer. Bu sebeple "İmanı korumak, kazanmaktan zordur." sözü meşhur olmuştur.

T TARTIŞALIM

"Biz, İsrailoğullarını denizden geçirdik. Ama Firavun ve askerleri zulmetmek ve saldırmak üzere onları takip etti. Nihayet (denizde) boğulma hâline gelince (Firavun) ''Gerçekten, İsrailoğullarının inandığı İlah'tan başka ilah olmadığına ben de iman ettim. Ben de Müslümanlardanım!'' dedi."

(Yunus suresi, 90. ayet.)

Yukarıdaki ayeti imanın geçerli olması için gerekli şartlar açısından tartışınız.

---

20. Mümin suresi, 84-85. ayetler.
21. Nisa suresi, 150-151. ayetler.
22. Yusuf suresi, 87. ayet.
23. Araf suresi, 99. ayet.